Yerleşmelerin Kuruluşu ve Gelişimi

Çalışma Kâğıdı · 30 Soru · Kolaydan Zora

Ad Soyad _____ Sınıf / No _____ Tarih _____

KONU ÖZETİ

- **Yerleşme:** İnsanların barınma, korunma ve sosyoekonomik ihtiyaçlarını sürdürdükleri yerlerdir. Paleolitik Çağ'da avcılık-toplayıcılıkla göçebe yaşayan insanlar mağara, kaya oyuğu gibi doğal barınakları kullandı. Neolitik Çağ'da tarım ve hayvancılığa geçilmesiyle **yerleşik hayat** başladı; iklimi elverişli, suyu yeterli ve toprağı verimli yerlerde taş, toprak, bitki gibi malzemelerle evler yapıldı (Çatalhöyük, Çayönü gibi erken yerleşmeler).
- **Şehirlerin doğuşu:** Maden araçlarıyla üretim arttı; ihtiyaç fazlası ürünler ticareti doğurdu. Ticaret yolları ve limanlar çevresinde şehirler ortaya çıktı; devletlerin kurulmasıyla bazı şehirler yönetim merkezi oldu. **Sanayi Devrimi** sonrası fabrikalar ve iş olanakları kırsaldan şehre göçü artırdı, **metropoller** oluştu.
- **Doğal faktörler:** İklim (orta kuşak yoğun; kutup, çöl ve Ekvator çevresi seyrek), topoğrafya (yükselti, eğim, bakı, dağların uzanışı), su kaynakları, toprak yapısı, kara ve denizlerin dağılışı (karaların çoğu Kuzey Yarım Küre'de olduğundan yerleşmeler de orada yoğun) ve bitki örtüsü (gür yağmur ormanlarında seyrek).
- **Beşerî faktörler:** Ekonomik faaliyetler ve iş gücü talebi, ulaşım olanakları, göçler (iş olanağı fazla yerler göç alır, az olanlar göç verir) ve bilim-teknolojideki gelişmeler (deniz doldurularak kazanılan alanlarda yerleşme kurulması gibi).
- **Türkiye:** Yerleşme yoğunluğu genel olarak batıdan doğuya ve kıyıdan iç kesimlere doğru azalır. Sıcaklığı elverişli, yağışı yeterli kıyılarda ve düzlüklerde yerleşme yoğun; dağlık, engebeli ve yüksek alanlarda seyrektir. Türkiye genç ve engebeli bir arazide yer aldığından kısa mesafelerde yerleşme olanakları değişir. Özel koruma alanlarında (ör. Salda Gölü) yerleşme ve yapılaşma koruma amaçlı imar planlarıyla sınırlandırılır.

KOLAY Isınma Soruları (1–10)

1. Yerleşmeyi etkileyen aşağıdaki faktörleri doğal (D) ya da beşerî (B) olarak sınıflandırınız.
a) İklim b) Göçler c) Toprak yapısı d) Ulaşım olanakları e) Bitki örtüsü f) Bilim ve teknolojideki gelişmeler

2. Aşağıdaki ifadelerin başına doğru ise **D**, yanlış ise **Y** yazınız.
( ) Yerleşik hayata geçiş Neolitik Çağ'da tarım ve hayvancılıkla başlamıştır.
( ) Paleolitik Çağ insanları büyük şehirlerde yaşamıştır.
( ) Sanayi Devrimi kırsaldan şehirlere göçü hızlandırmıştır.
( ) Türkiye'de yerleşme yoğunluğu doğudan batıya doğru azalır.

3 Yerleşik hayata geçişin temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Avcılığın artması
B) Madenlerin keşfi
C) Sanayi Devrimi
D) Demir yollarının yapılması
E) Tarım ve hayvancılığa başlanması

4 İlk yerleşme yerlerinin seçiminde öne çıkan iki unsur aşağıdakilerden hangisidir?

A) Elverişli iklim ve yeterli su kaynağı
B) Maden ve sanayi
C) Liman ve havalimanı
D) Demir yolu ve kara yolu
E) Turizm ve eğitim

5 Aşağıdaki boşlukları doldurunuz.

a) Nüfusu bir milyonu aşan büyük şehirlere ..... denir.
b) İnsanların ihtiyaç fazlası ürünlerini değiş tokuş etmesine ..... denir.
c) Tropikal kuşaktaki gür ..... ormanlarının bulunduğu alanlarda yerleşme seyrektir.

6 Yerleşmelerin büyük kısmının Kuzey Yarım Küre'de bulunmasının temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kuzey Yarım Küre'nin daha sıcak olması
B) Güney Yarım Küre'de hiç su olmaması
C) Kuzey Yarım Küre'de dağ bulunmaması
D) Güney Yarım Küre'nin tamamen buzla kaplı olması
E) Kara alanlarının Kuzey Yarım Küre'de daha fazla olması

7 Aşağıdaki alanlardan hangisinde yerleşme yoğunluğunun **en fazla** olması beklenir?

A) Kutup çevresindeki buzul alanı
B) Sıcak ve kurak bir çöl
C) Orta kuşakta, iklimi ılıman, verimli bir kıyı ovası
D) Gür bir yağmur ormanı
E) Yüksek ve soğuk bir dağ zirvesi

8 Deniz alanlarının doldurulmasıyla kazanılan yerlerde yeni yerleşmelerin kurulması hangi faktörün etkisini gösterir?

A) İklim
B) Bitki örtüsü
C) Kara ve denizlerin dağılışı
D) Bilim ve teknolojideki gelişmeler
E) Toprak yapısı

9 Çayönü ve Çatalhöyük gibi yerleşmelerin önemi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Anadolu'daki en erken yerleşik hayat örneklerinden olmaları
B) Sanayi Devrimi'nin başladığı yerler olmaları
C) Türkiye'nin en büyük metropolleri olmaları
D) Buzul çağında kurulmaları
E) Deniz doldurularak kurulmaları

10 Rize'de evlerin dik yamaçlara dağınık biçimde kurulması en çok hangi faktörle açıklanır?

A) Çöl iklimi
B) Buzullar
C) Kara ve denizlerin dağılışı
D) Sanayi tesisleri
E) Topoğrafya (eğimli ve engebeli arazi)

ORTA Pekiştirme Soruları (11–20)

11 Grafiğe göre Yeniköprü kasabasının nüfusu en fazla hangi dönemde artmıştır? Kasabanın nüfusu 1950'den 2025'e kaç katına çıkmıştır?

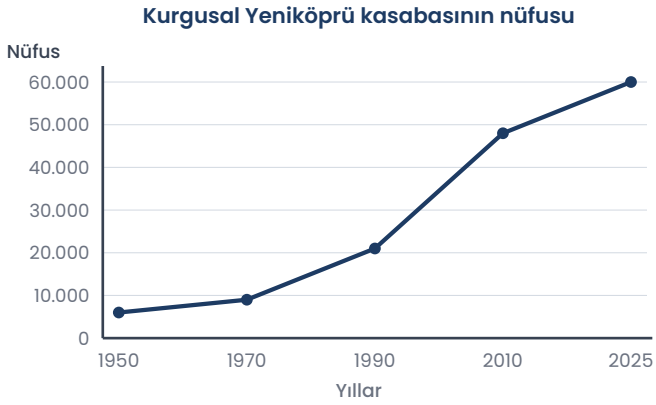

12 Yeniköprü'nün nüfusu 1990-2010 arasında 27.000 kişi artmıştır. Bu dönemde doğal artış (doğum - ölüm) 7.000 kişi ise kasabaya net kaç kişi göç etmiştir?

13 Grafikteki 1990-2010 artışının nedeniyle ilgili
I. Kasabada organize sanayi bölgesi kurulmuş olabilir.
II. Kasabadan başka yerlere yoğun göç yaşanmış olabilir.
III. Kasabaya yeni bir kara yolu ve demir yolu bağlantısı yapılmış olabilir.
yorumlarından hangileri uygundur?

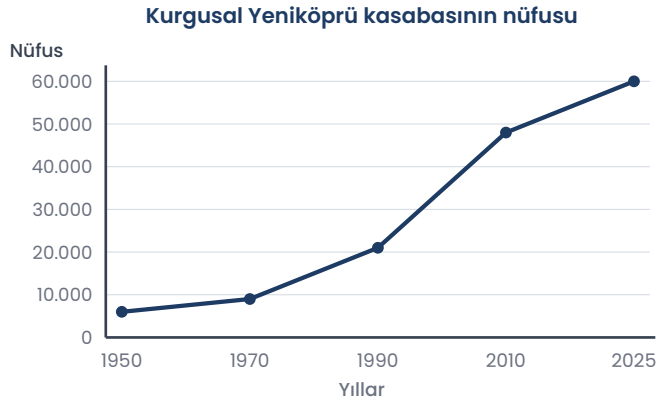

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve III D) II ve III E) I, II ve III

14 Aşağıdakilerden hangisi bir yerleşmenin **göç vermesine** yol açan durumlardan biridir?

A) Ekonomik faaliyet çeşitliliğinin az olması ve işsizlik
B) Yeni fabrikaların açılması
C) Üniversite kurulması
D) Ulaşım bağlantılarının gelişmesi
E) Turizm yatırımlarının artması

15 Sanayi Devrimi'nin yerleşmeler üzerindeki etkisiyle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Şehirlerin nüfusu azalmıştır.
B) İnsanlar mağaralara geri dönmüştür.
C) Tarım tamamen bırakılmıştır.
D) Yer seçiminde doğal koşulların yanında beşerî ve ekonomik faktörler de belirleyici hâle gelmiştir.
E) Yerleşmeler yalnızca su kenarında kurulabilmiştir.

16 Türkiye'de yerleşmelerin batıdan doğuya doğru seyrekleşmesinin temel nedenleri aşağıdakilerden hangisinde birlikte verilmiştir?

A) Doğuda kıyı ovalarının çok geniş olması
B) Batıda iklimin çok sert olması
C) Doğuda yükseltinin artması, kışların sert geçmesi ve ekonomik olanakların azalması
D) Doğuda sanayinin çok gelişmiş olması
E) Batının dağlık ve soğuk olması

17 Aşağıdaki yerleşme-faktör eşleştirmelerinden hangisi **yanlıştır**?

A) Amazon Havzası'nda seyrek yerleşme – gür bitki örtüsü
B) Sahra'da seyrek yerleşme – kuraklık
C) Nil Vadisi'nde yoğun yerleşme – su ve verimli toprak
D) Antarktika'da seyrek yerleşme – sanayinin çok gelişmiş olması
E) Dağlık alanlarda seyrek yerleşme – engebeli arazi

18 Tarih boyunca ticaret yollarının kesiştiği ve liman olanağı olan yerlerde büyük şehirlerin gelişmesi hangi faktörü öne çıkarır?

A) Bitki örtüsü
B) Ulaşım olanakları ve ticaret
C) Kalıcı kar sınırı
D) Toprak tuzluluğu
E) Buzul aşındırması

19 Bataklık ve tuzlu-çorak toprakların bulunduğu alanlarda yerleşmelerin seyrek olmasının nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Yağışın çok fazla olması
B) Deniz ulaşımının olmaması
C) Tarımsal üretimin yetersiz olması
D) Nüfusun hızla artması
E) Sanayinin gelişmiş olması

20 Türkiye'de kıyı kesimlerinde yerleşmelerin iç kesimlere göre daha yoğun olmasının **doğal** nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Sıcaklık koşullarının elverişli ve yağışın yeterli olması
B) Kıyılarda sanayinin gelişmiş olması
C) Kıyılarda limanların bulunması
D) Kıyılarda turizmin gelişmiş olması
E) Kıyılarda nüfusun genç olması

ZOR Düşünme Soruları (21–30)

21 Kartlarda iki köyün durumu verilmiştir. Hangisinin gelecekte nüfusunun artması, hangisinin azalması beklenir? Gerekçelendiriniz.

Köy A	Köy B
Yeni yapılan otoyola 5 km uzaklıkta, çevresinde organize sanayi bölgesi kuruluyor, sulama kanalı açılmış.	Dağlık alanda, en yakın şehre 3 saat uzaklıkta, genç nüfus iş bulmak için şehre gidiyor.

22 Salda Gölü çevresi için koruma amaçlı imar planları yapılmasının temel amacı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Göl çevresinde yeni bir metropol kurmak
B) Gölü kurutup tarım alanı açmak
C) Göle sanayi atığı verilmesini kolaylaştırmak
D) Ziyaretçi sayısını sınırsız artırmak
E) Olası yerleşme ve yapılaşmanın hassas doğal yapıya zarar vermesini önlemek

23 Bir yerleşme önce ırmak kenarında küçük bir tarım köyüyken, demir yolu istasyonu açılınca pazar yerine, fabrika kurulunca da sanayi şehrine dönüşmüştür. Bu değişimle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Yerleşmenin tipi hiç değişmemiştir.
B) Kuruluşta doğal, gelişimde beşerî faktörler öne çıkmıştır.
C) Yerleşmenin gelişiminde yalnızca iklim etkili olmuştur.
D) Yerleşme göç vermiştir.
E) Tarım fonksiyonu yeni eklenmiştir.

24 Aynı enlemdeki iki yerleşmeden biri güneye bakan yamaçta, diğeri kuzeye bakan yamaçtadır. Kuzey Yarım Küre'de bulunan bu yerleşmelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi beklenir?

A) Kuzeye bakan yamacın daha sıcak olması
B) İki yamacın aynı sürede güneşlenmesi
C) Güney yamacının daha karlı olması
D) Güneye bakan yamaçtaki yerleşmenin daha fazla güneş alıp tarım ve yerleşme için daha elverişli olması
E) Kuzey yamacında tarımın daha kolay olması

25 Aşağıdaki gelişmelerden hangisi Neolitik Çağ'dan sonra, şehirlerin ortaya çıkmasına **doğrudan** katkı sağlamıştır?

A) Mağaraların barınak olarak kullanılması
B) Üretimin artmasıyla ihtiyaç fazlası ürünlerin ticarete konu olması
C) Avcılık-toplayıcılığın yaygınlaşması
D) Göçebe yaşamın artması
E) Ateşin kullanılmaya başlanması

26 Bir metropolün çevresindeki köylerin zamanla şehrin mahallelerine dönüşmesi aşağıdakilerden hangisinin sonucudur?

A) Şehrin göç vermesi
B) Tarımın şehre taşınması
C) Şehrin nüfusunun ve kapladığı alanın büyümesi
D) Köylerin nüfusunun azalması
E) Ulaşımın zorlaşması

27 Türkiye'de kısa mesafelerde yerleşme olanaklarının değişmesinin temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Türkiye'nin tamamen düz olması
B) Engebeli arazi nedeniyle yükselti, iklim ve toprak koşullarının kısa mesafede değişmesi
C) Her yerde aynı iklimin görülmesi
D) Türkiye'nin kalkan üzerinde olması
E) Akarsuların olmaması

28 Kırsaldan şehre yoğun göçün şehirlerde yol açabileceği sorunlar hangileridir?
I. Konut ihtiyacının artması
II. Altyapı ve ulaşımın yetersiz kalması
III. Tarım alanlarının şehrin içinde genişlemesi

A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III D) II ve III E) I, II ve III

29 11. sorudaki grafiğe göre Yeniköprü'nün yıllık ortalama nüfus artışı 1990-2010 ve 2010-2025 dönemlerinde sırasıyla kaç kişidir?

A) 1.200 ve 1.350
B) 27.000 ve 12.000
C) 800 ve 1.350
D) 1.350 ve 1.200
E) 1.350 ve 800

30 Yaşadığınız ya da tanıdığınız bir yerleşmenin kuruluşunda ve gelişiminde etkili olan bir doğal ve bir beşerî faktörü örnekle açıklayınız.

Takıldığın soruyu işaretle, konu özetine tekrar göz at. Başarılar!
Diğer konuların çalışma kâğıtları ve deneme sınavları: **maarifpdf.com.tr**